

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду која је донета на седници одржаној 26. априла 2021. године одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Николе Илића, под насловом: „Правноекономска анализа патентне заштите проналазака у радном односу“ у саставу: др Александра Јовановић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Слободан Марковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Душан Поповић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Бранко Радуловић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду и др Александар Мојашевић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Нишу.

Након што смо прегледали достављени рукопис докторске дисертације и извршили оцену исте, част нам је и задовољство да доставимо Наставно-научном већу следећи

**ИЗВЕШТАЈ
о завршеној докторској дисертацији**

I Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Основни подаци о кандидату

Никола Илић је рођен 25. априла 1990. године у Ужицу. Основну школу „Емилија Остојић“ је завршио у Пожеги са одличним успехом. Средњу школу, гимназију „Свети Сава“, природно-математички смер, завршио је у Пожеги, са одличним успехом у свим разредима, уз освојено друго место на републичком такмичењу из историје 2009. године. Основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Београду, теоријско-правни смер, је уписао 2009. године и дипломирао је у јуну 2013. године, са просечном оценом 9,9. Мастер академске студије на истом факултету, Пословноправни модул, под-

модул Право интелектуалне својине, завршио је 2014. године, са просечном оценом 10. Те исте године је уписао докторске академске студије на Правном факултету Универзитета у Београду, Пословноправна ужа научна област, где је закључно са 2016. годином положио све испите са просечном оценом 9,2. У току 2016. године је положио пријемни испит и као један од најбоље ранжираних кандидата уписао мастер академске студије на Економском факултету Универзитета у Београду, студијски програм Економска анализа и политика, где је дипломирао у априлу 2019. године са просечном оценом 9,2. У току 2016. године, положио је правосудни и адвокатски испит пред Адвокатском комором Београда.

Током докторских студија је учествовао на радионици Роналд Коуз Института из институционалне економије (енг. Ronald Coase Institute Workshop on Institutional Analysis), која је организована у Талину, од 15. до 21. маја 2016. године. Тада је изложио одређена институционална решења у области патентног права, која је након добијених коментара и сугестија детаљније анализирао у докторату. Као носилац стипендије SEE | EU Cluster of Excellence боравио је као истраживач на Европа институту при Сарском Универзитету у Сарбрикену (енг. Europa-Institut, University of Saarland), где је изучавао право интелектуалне својине и прикупљао литературу за писање дисертације током јула и августа 2016. године. Као носилац Erasmus + стипендије учествовао је у раду међународне летње школе Универзитета у Утрехту, програм за економску анализу права (енг. Utrecht University Summer School: Highlights of Law and Economics). Том приликом је, од 1. до 15. јула 2018. године изучавао методе и моделе из области економске анализе права интелектуалне својине и прикупљао литературу за писање докторске дисертације. Као носилац стипендије SEE | EU Cluster of Excellence боравио је на Европа институту при Сарском Универзитету у Сарбрикену, где је од 10. до 14. децембра 2018. године учествовао на колоквијуму за студенте докторских студија. Том приликом је изложио поједине делове доктората и добио коментаре и сугестије како да их измени и додатно унапреди. Учествовао је и на радионици Коуз-Сандор Института за економску анализу права на Правном факултету Универзитета у Чикагу (енг. Coase-Sandor Institute for Law and Economics, University of Chicago School of Law Workshop), која је организована од 8. до 19. јула 2019. године. Током радионице је изложио делове доктората и добио коментаре и сугестије на основу којих је касније унапређивао докторски рад.

У периоду од 1. фебруара до 1. маја 2020. године је боравио као истраживач на факултету Карло Алберто (Collegio Carlo Alberto), на позив проф. др Giovanni Battista Ramell-a, директора међународног програма за компаративну анализу институција и економску анализу права. У Торину је написао највећи део докторске дисертације и поред тога што је истраживачки боравак прекинут услед пандемије COVID-19.

Током докторских студија је био ангажован на Правном факултету у Београду као демонстратор на предмету Право интелектуалне својине у току академске 2014/2015. године а у току академске 2016/2017. године као демонстратор на предмету Основи економије. У академској 2017/2018. години је ангажован као сарадник у настави на предмету Основи економије, док је од академске 2018/2019. године до данас ангажован као асистент. Резултати вредновања његовог педагошког рада на основу упитника који су попуњавали студенти су одлични: просечна оцена у академској 2018/2019. години је 4,73 од 5, у 2019/2020. години 4,78, и у 2020/2021. академској години 4,76, уз веома повољне појединачне коментаре испитаника. Поред редовних наставних активности, са успехом је припремао студенте за међународна такмичења у току 2019. и 2020. године.

Тренутно је ангажован на пројекту Правног факултета Универзитета у Београду „Епидемија. Право. Друштво“, као и на пројектима „Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ“ и на Еразмус+ пројекту Law and Gender-LAWGEM. Добио је више награда, као и домаћих и међународних стипендија.

Кандидат је учествовао на следећим међународним и домаћим научним скуповима:

- Free Market Roadshow – FMRS, *IP, Brand Protection and Patents: foundation of innovations*, online конференција организована у сарадњи Austrian Economic Center и Friedrich Hayek Institut, Vienna са Правним факултетом и Економским факултетом Универзитета у Београду, 14. април 2021;
- Правни факултет Универзитета у Чикагу, Сандор-Коуз институт за економску анализу права, радионица из економске анализе права, Чикаго, јун–јул 2019;

- Conference in Law & Economics: Open Innovation, Гренобл, 13–14 јун 2019;
- VI International scientific congress, Entrepreneurship and Business: Theory, Methodology and Practical Issues, Москва, 24–25 мај 2018;
- Financing Growth: The European Banking Summit, Брисел, 27–28 септембар 2018;
- Међународна летња школа Универзитета у Утрехту, радионица о економској анализи права, Утрехт, јул 2018. године;
- Међународна летња школа Универзитета у Најмејхену, радионица о економској регулацији у банкарском сектору, Најмејхен, август 2018. године;
- Европа институт Универзитета у Сарланду, Колоквијум за студенте докторских академских студија, Сарбрикен, децембар 2018. године;
- 5th Polish Law and Economics Conference, Варшава, 17–19 мај 2017;
- Роналд Коуз институт, радионица о економској регулацији и институционалној економији, Талин, мај 2016. године;
- Могућност раскида уговора о кредиту индексираног у швајцарским францима због промењених околности, Београд, 21. фебруар 2020;
- Колоквијум: Правне и економске последице Закона о конверзији стамбених кредита, Правни факултет у Београду, Београд, 30. септембар 2019;
- XXVIII сусрет правника у привреди Србије, Златибор, 27–29. мај 2019;
- Право у функцији развоја друштва, Косовска Митровица 24–25. мај 2019;
- XXVII сусрет правника у привреди Србије, Златибор, 28–30. мај 2018;
- Универзално и особено у праву, Косовска Митровица, 18–20. мај 2018.

Никола Илић је објавио научне радове:

- 1) „Пракса Суда правде Европске уније у вези са уговорима о кредиту који су индексирани у швајцарским францима“, зборник радова, (ур.) Доловић Катарина, Ана Одоровић, *Rebus sic Stantibus: Раскид уговора о кредиту због промењених околности*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2020, 132-155. (M44)

- 2) „Стечајно право у време пандемије COVID 19“, коауторски са Бранком Радуловићем, (ур.) Вук Радовић, *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2020, 78–98. (M44)
- 3) „Правноекономске последице увођења царине од 100% на робу из Србије и БиХ“, зборник радова, (ур.) Челић Душко, *Правна традиција и интегративни процеси*, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 2020, 305–335. (M44)
- 4) „Кредити индексирани швајцарским францима и инвестициона арбитража: случај Републике Србије“, *Право и привреда*, 4–6/2019, 505–521; (M51)
- 5) „Улога и значај Координационог тела за ефикасну заштиту права интелектуалне својине у Републици Србији“, (ур.) Вук Радовић, *Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2019, 236-251; (M44)
- 6) „Институције и привредни раст Аутономне покрајине Косово и Метохија“, у зборнику радова *Право у функцији развоја друштва*, ур. Огњен Вујовић: Косовска Митровица, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 2019, 129–143; (M44)
- 7) „Заштита интелектуалне својине на основу међународних инвестиционих споразума“, у зборнику радова *Универзално и особено у праву*, ур. Огњен Вујовић: Косовска Митровица. Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 2018, 423–443; (M44)
- 8) „Patent Pledge as Innovative Business Strategy“, објављено у изводу, (eds.) И. А. Меркулина, А. А. Осаријев, *Entrepreneurship and Business: Theory, Methodology, and Practical Issues of Effective Management*, Financial University of the Russian Federation, Moscow, 2018, 72–76; (објављен у изводу, M33)
- 9) „стицање права својине одржајем на територији Косова и Метохије – студија случаја“, (ур.) Вук Радовић, *Усклађивање пословног права Србије*

- са правом Европске уније, Правни факултет Универзитета у Београду, 2018, 78-98; (M44)
- 10) „Правноекономска анализа корупције у јавним набавкама“, коауторски са Бојаном Годоровић, *Право и привреда*, 7–9/2018. 234–250; (M51)
  - 11) „Индикатори вредности патента“, (ур.) Радмила Васић, Бојана Чучковић, *Идентитетски преображај Србије*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2018, 229–243; (M44)
  - 12) „Intellectual Property Rights as Foreign Direct Investments: Current State of Affairs in Serbia“, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, 4/2017, 153–169; (M24)
  - 13) „Порекло заблуде о сврси валутне клаузуле“, коауторски са Борисом Беговићем, *Анали Правног факултета у Београду*, 2/2017, 26–42; (M24)
  - 14) „Корак напред, четири корака назад: Врховни касациони суд још једном о валутној клаузули“, коауторски са Борисом Беговићем, *Право и привреда*, 10–12/2017, 7–25; (M51)
  - 15) „Теоријска концепција самосталности централне банке и правни статус Народне банке Србије“, *Банкарство*, 2/2017, 32–49; (M51)
  - 16) „The Employees’ Right to Patent Protection in Industrial Society in Europe“, (eds.) Walega Judyata, Zwolski Artur, *Monuments of Law over the Centuries*, Jagelonian University, Krakow, 2016, 132–143 (M33);

као и приказе следећих књига:

- 1) Karampatzos Antonios, *Private Law, Nudging and Behavioural Economic Analysis – The Mandated-choice Model*, Routledge, New York and Oxon, 2020, *Journal of European Consumer and Market Law*, Vol. 9, Issue 4, 2020, 177–179;
- 2) Bernanke S. Ben, Timothy F. Geithner, and Henry M. Paulson, *Firefighting: The Financial Crisis and Its Lessons*. New York: Penguin Books, 2019, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, Vol. 68, 4/2020, 204–210;

- 3) Posner Eric, Glen Weyl, 2018. *Radical Markets: Uprooting Capitalism and Democracy for a Just Society*. Princeton: Princeton University Press, 338. *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, 67, 4/2019, 275–287;
- 4) Johan Swinnen, Devin Briski. 2017. *Beeronomics*. Oxford: Oxford University Press, 187. *Annals of the Faculty of Law in Belgrade*, 1/2019, 212–217;
- 5) Guido Calabresi. 2016. *The Future of Law and Economics*. London: Yale University Press, 228. *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2018, 275–287;
- 6) Jonathan Haskel, Stian Westlake. 2018. *Capitalism without Capital*. Princeton: Princeton Univ. Press, 278. *Анали Правног факултета у Београду*, 2/2018, 295–299.
- 7) Joseph Stiglitz. 2016. *The Euro and its Threat to the Future of Europe*. London: Allen Lane, 496. *Анали Правног факултета у Београду*, 3/2017, 231–236;
- 8) Martin Sandbu. 2015. *Europe's Orphan*. Princeton: Princeton University Press, 313. *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2017, 251–256.

Никола Илић је секретар и члан Српског удружења за економску анализу права (SUEAP); члан Америчког удружења за економску анализу права (ALEA); секретар часописа *Анали Правног факултета у Београду* и секретар Катедре за правно-економске науке на Правном факултету Универзитета у Београду.

б) Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација Николе Илића „Правноекономска анализа патентне заштите проналазака у радном односу“ садржи 223 странице (формат А4, маргине 20mm, фонт *Georgia*, ћирилица, 12 типографских тачака, проред 1). Написана је у потпуности у складу са Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду. Дисертација садржи насловну страну на српском и енглеском језику, страну са подацима о менторима и члановима комисије на српском и енглеском језику, страну са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући сажетак и кључне речи, 4 странице садржаја, 175 страница основног текста, 16 страница на којима се налази списак коришћене литературе, 6 страница прилога, 3 странице са списковима свих

табела и графикона који су коришћени у докторској дисертацији, 8 страница биографије аутора и 3 странице са изјавама о ауторству. Истраживачку грађу која је коришћена при изради докторске дисертације чине монографије, уџбеници, зборници научних радова, чланци и студије, прописи, енциклопедије, литература са интернета и други извори.

Докторска дисертација обухвата: Уводне напомене; Прво поглавље *Правна анализа патентне заштите проналазака у радном односу*; Друго поглавље *Економска анализа патентне заштите проналазака у радном односу*; Закључна разматрања; Литературу.

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ је у складу са Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду, проверила оригиналност докторске дисертације коришћењем компјутерског софтвера *iThenticate*. Утврђено подударане текста износи 13%, а све утврђене појединачне сличности са другим објављеним текстовима износе мање од 1% и у два случаја 1%. Коментори проф. др Слободан Марковић и проф. др Бранко Радуловић су на основу увида у извештај дали позитивну оцену оригиналности докторске дисертације утврдивши да су наведене сличности последица цитирања, библиографских података, упућивања на правне прописе, коришћења општих и библиографских података о коришћеној литератури.

II Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација Николе Илића је посвећена патентној заштити проналазака који су створени у радном односу. У циљу истраживања и објашњења института патентне заштите проналазака, кандидат полази од историјског развоја патентног права, правних и економских критика патентне заштите, као и од правноекономске анализе као темељног методолошког приступа. Текст је уредно структуриран по поглављима и одсецима, сваки пут са јасно одређеним предметом анализе, а излагање тече од општих и апстрактнијих ка посебним и конкретнијим темама, како и одговара стандардима писања.

На почетку дисертације кандидат разматра најзначајнија питања у вези историјског развоја привредне употребе проналазака и патентног права. Такво поступање је у складу

са чињеницом да се проналасци могу штитити и привредно употребљавати на основу патентног права али и на основу такозване фактичке заштите, као што су комплементарна понуда производа, време првенства, пословна тајна и слично. На тај начин је постављена одговарајућа основа за потоњу правну и економску анализу савремених законских решења у вези заштите проналазака створених у радном односу.

Кандидат нуди и образлаже одговоре на питања која се тичу сврхе и економских последица патентне заштите, које могу да имају утицај на понашање титулара права и на понашање осталих учесника на тржишту. Притом је нарочито значајан искорак кандидата што је историјски развој патентног права објаснио у ширем контексту, позивајући се на развој релевантних тржишних структура које су објашњене у оквиру економске науке.

Након уводног дела, кандидат анализира законске норме које се односе на патентну заштиту проналазака у радном односу у десет савремених патентних система. Кандидат је посебно издвојио законске прописе осам земаља, који су релевантни јер је у оквиру тих земаља забележен највећи број регистрованих патентних пријава и број патената у свету. Уз то, издвојене су и две реактивно мале земље (Србија и Хрватска), које немају велики број регистрованих патената, али чији законски прописи су релевантни са становишта анализе правних транспланата. Посебан допринос кандидата је детаљан упоредни преглед законских решења у тим земљама, на основу чега се могу уочити различити приступи истом проблему, односно различита институционална решења у вези патентне заштите проналазака који су створени у радном односу.

С обзиром на то да су законска решења у оквиру свих анализираних патентних система диспозитивне правне природе, кандидат исправно укључује у анализу и уговорни промет права. При томе јасно разграничава пренос и (искључиво и неискључиво) уступање права и то на основу уговора и на основу интерних аката послодавца. На тај начин у потпуности објашњава различите подстицаје којима су изложени послодавци и запослени проналазачи и ствара неопходне услове за економску анализу која следи.

У другом делу дисертације кандидат прво објашњава економску природу патента односно патент као јавно добро и патент као монопол. Тиме додатно објашњава које све економске последице ствара патентна заштита и на који начин те последице могу да утичу на понашање титулара права и на понашање других учесника на тржишту. Након општих објашњења, детаљније се анализира процес доношења одлука послодаваца и запослених проналазача у вези патентне заштите проналазака у радном односу. У оквиру те анализе, кандидат уочава више проблема који могу значајно да утичу на понашање обе стране и на умањење њихове ефикасности, као што су асиметија информација, негативна селекција, морални хазард, агенцијски проблем, трансакциони трошкови и алокација ризика.

На основу анализе економских проблема који се могу јавити између послодавца и запосленог проналазача, кандидат долази до закључка да важећа законска решења у свим посматраним системима више погодују послодавцима, јер им омогућавају да уговорним путем стекну сва права у вези проналазака у радном односу. У оквиру економске анализе, пореде се два екстремна решења, када је титулар права послодавац и када је титулар права запослени и долази се до закључка да је прво решење економски ефикасније јер у већој мери решава проблеме који су уочени у односима између послодавца и запосленог. Ипак, кандидат је јасно истакао и недостатке ефикаснијег решења, који се првенствено огледају у опортунистичком понашању послодавца, значајно увећаним трансакционим трошковима и субоптималној алокацији ризика.

На основу резултата економске анализе и критика позитивних законских решења, кандидат је учинио значајан искорак предложивши оригинално институционално решење, које омогућава решавање уочених проблема у односима између послодаваца и запослених проналазача али истовремено и правичнији третман запослених проналазача. То решење подразумева да је послодавац титулар права на патентну заштиту али само уколико је *ex ante*, пре настанка датог проналазача, усвојио одговарајући интерни систем подстицаја за запослене проналазаче. Предложени систем подстицаја се заснива на интерним актима послодавца и прописује, између осталог, максималну зараду за запосленог проналазача и најмање три опције које подразумевају различите износе зараде (одређене као проценат од прописане максималне зараде) и накнаде (одређене као проценат профита који послодавац

остварује на основу привредне употребе проналаска), од којих проналазач бира једну приликом закључивања уговора о раду. При томе, зарада се исплаћује све док траје радни однос а накнада у одређеним временским интервалима (нпр. на годишњем нивоу) по привредној употреби проналаска.

Предложено институционално решење у основи омогућава ефикаснију расподелу ризика истраживања и развоја између послодаваца и запослених проналазача, што је и основни узрок свих уочених проблема који настају у односима између те две стране. Прописивањем опција, послодавац исказује преференције у односу на зараду и накнаду, које осликавају његове преференције према ризику истраживања и развоја, што је први корак ка ефикаснијој алокацији ризика. Прихватањем једне од опција, запослени исказује своје преференције и у складу са тако исказаним преференцијама преузима део ризика истраживања и развоја. Избором релативно веће накнаде (која се исплаћује *ex post* у односу на настанак проналаска) и мање зараде (која се исплаћује *ex ante*) подразумева се да запослени преузима више ризика и *vice versa*.

Стварањем услова за „размену“ односно бољу (ре)алокацију ризика истраживања и развоја, у великој мери се решавају кључни проблеми који су уочени приликом економске анализе законске и уговорне заштите проналазака у радном односу а који могу да утичу на смањење ефикасности обе стране. На тај начин се у великој мери решавају проблеми асиметрије информација, значајно се умањује потенцијал за опортунистичко понашање и смањују се трансакциони трошкови. Додатно, предложено институционално решење омогућава различит приступ у односу на различите категорије послодаваца и запослених проналазача (специјализованих за послове истраживања и развоја и они који то нису) и може да помогне при превазилажењу когнитивних пристрасности послодаваца.

Поред бројних предности, кандидат је анализирао и јасно истакао и недостатке предложеног институционалног решења. Први недостатак се огледа у комплексности предложеног решења у односу на постојећа решења у пракси, док се други недостатак огледа у увећању трансакционих трошкова. Наиме, успешно обављање „размене“ односно (ре)алокације ризика, која се заснива на интерним системима подстицаја код послодавца

захтева комплекснију законску регулативу, што је детаљније описано у докторату. Други недостатак су трошкови које би послодавац имао при успостављању и администрацији интерног система награђивања, што су у основи трансакциони трошкови који умањују користи од истраживања и развоја. Ипак, имајући у виду постојећа законска решења и бројне проблеми које она стварају, кандидат закључује да предложено решење има бољи однос трошкова и користи. То решење није само економски ефикасније, већ успева да помири супротстављена начела у оквиру патентног и радног права и омогућава правичнији третман запослених проналазача.

Докторску тезу прожима намера кандидата да правницима практичарима на једном месту стави на располагање све релевантне законске прописе који се односе на патентну заштиту проналазача у радном односу у десет одабраних патентних система. Понуђени преглед омогућава да законодавац при стварању права, као и судије при примењивању, јасно уоче значајне разлике које постоје у упоредном праву, али и предности и мане одређених законских решења. Као релативно добра, истакнута су законска решења у Кини и Јапану, док су истовремено предочени и одређени недостаци законских решења како у тим, тако и у другим земљама, укључујући Србију и Хрватску.

Циљ писања дисертације се састојао у томе да се детаљно и свеобухватно размотре специфичности патентне заштите проналазача у радном односу, као и могућности за даљи развој патентног права, који би довео до увећања ефикасности послодаваца и проналазача односно до убрзања темпа технолошког и економског развоја. Чињеница да велику већину данашњих проналазача чине проналасци у радном односу и да су у условима ограничених природних ресурса иновације једини неограничен извор привредног раста, јасно указује на значај спроведеног истраживања. Тако додела Нобелове награде за економију Паулу Ромеру у 2019. години, за истраживања у вези иновација и привредног раста, додатно потврђује значај теме која се односи на патентну заштиту проналазача у радном односу.

Спроведено истраживање је од посебног значаја и због чињенице да је у Србији недавно измењен Закон о патентима управо у делу који се односи на заштиту проналазача у радном односу. У домаћој литератури готово да нема радова који анализирају та нова

законска решења. У том смислу, истраживање је имало за циљ и да допринесе критичком сагледавању нових законских решења, као и будућем развоју патентног права у Србији али и у другим патентним системима који су предмет правноекономске анализе.

III Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидат је у дисертацији поставио четири основне хипотезе како би дошао до одговора на кључно питање – да ли би право на патентну заштиту проналазака у радном односу требало признати послодавцу или запосленом проналазачу? Од четири полазне хипотезе, кандидат је прву потврдио, другу није потврдио, док је трећу и четврту хипотезу условно потврдио. Кандидат је на основу тестирања све четири хипотезе дошао до јасног одговора на постављено питање – право на патентну заштиту проналаска који је створен у радном односу би требало признати послодавцу, под условом да *ex ante*, пре настанка датог проналаска, усвоји одговарајући интерни систем подстицаја за запослене проналазаче.

Прва хипотеза гласи да се признавањем права на патентну заштиту проналазака може остварити више различитих циљева истовремено. Таква хипотеза је значајна јер од примарног циља који се поставља пред институт патентног права у великој мери зависи коме ће бити признато право на патентну заштиту проналазака који су створени у радном односу, послодавцу или запосленом проналазачу. На основу примене правноисторијског метода, анализе историјског развоја патентног права и различитих законских решења у упоредним патентним системима, кандидат је потврдио хипотезу да се признањем права на патентну заштиту може остварити више различитих циљева истовремено. При томе је навео да је примарни циљ чијем остварењу тежи савремено патентно право технолошки и економски развој, док се секундарни циљеви, у контексту проналазака створених у радном односу, огледају у заштити интереса запосленог и заштити интереса послодавца. Кандидат је утврдио и да се сви наведени циљеви истовремено (у различитој мери) остварују у свим анализираним упоредним патентним системима.

Друга хипотеза гласи да примарни циљ који је потребно остварити патентном заштитом одређује да ли ће право на патентну заштиту проналазака у радном односу бити

признато запосленом проналазачу или његовом послодавцу и под којим условима. Након анализе историјског развоја патентног права и правноекономске анализе, кандидат није успео да потврди другу хипотезу. Наиме, анализирани упоредни патентни системи теже остваривању истог примарног циља (технолошки и економски развој) али и поред тога немају иста решења која се односе на патентну заштиту проналазака у радном односу, односно не штите у истој мери послодавце и запослене. Кандидат претпоставља да је један од кључних разлога за то недостатак одговарајућих истраживања у области економске анализе патентног права, као и то што су постојећа правна решења формулисана на основу субјективног (и недовољно одређеног) критеријума правичности.

Трећа постављена хипотеза гласи да признање права на патентну заштиту и привредну употребу проналазака у радном односу послодавцима, *ceteris paribus*, увећава подстицаје за улагање у истраживање и развој, може да доведе до оптималне алокације ресурса и убрзања темпа технолошког развоја. Додатно, четврта хипотеза гласи да признање права на патентну заштиту и привредну употребу проналазака у радном односу проналазачима, *ceteris paribus*, умањује подстицаје за улагање у истраживање и развој, може да доведе до субоптималне алокације ресурса и успоравања темпа технолошког развоја. Након спроведене правноекономске анализе и примене критеријума ефикасности у дисертацији, кандидат је условно потврдио трећу и четврту постављену хипотезу. Наиме, признањем права на патентну заштиту проналазака у радном односу послодавцу, *ceteris paribus*, увећавају се подстицаји за улагање у истраживање и развој, може да дође до оптималне алокације ресурса и убрзања темпа технолошког развоја, али само под условом да постоји адекватан институционални оквир. Исто важи и у случају када је запослени титулар права на патентну заштиту. Као што је објашњено у раду, при примени екстремних решења (само послодавац титулар права или само запослени титулар права) јављају се значајни проблеми који могу да умање ефикасност обе стране. При томе, та екстремна решења немају флексибилност у примени (подједнако се примењују на различите категорије послодаваца и запослених проналазача) због чега исто решење може имати различите економске последице у различитим случајевима. У том смислу, кандидат је закључио да све наведено (потврђивање, оспоравање и условно потврђивање почетних хипотеза у раду) упућује на предложено институционално решење, према коме би титулар

права на патентну заштиту проналаска у радном односу требао да буде послодавац, под условом да *ex ante*, пре настанка датог проналаска, усвоји одговарајући интерни систем награђивања за запослене проналазаче. На тај начин је могуће створити подстицаје за већу економску ефикасност послодаваца и проналазача, што би могло позитивно да утиче на даљи технолошки и економски развој.

IV Кратак опис садржаја дисертације

Резултати истраживања су изложени у оквиру четири поглавља која чине складну целину. То су уводне напомене, правна анализа патентне заштите проналазака у радном односу, економска анализа патентне заштите проналазака у радном односу, као и закључна разматрања. При томе, уводно, друго и треће поглавље имају по четири засебна одељка, док су закључна разматрања јединствена целини.

Уводно поглавље указује на историјску еволуцију патентног права и заступљеност проналазака у радном односу, предмет и циљ истраживања, термилошка одређења, као и методологију и значај истраживања. Обрађеним темама у том поглављу створена је ваљана основа за правну и економску анализу које следе.

Друго поглавље се односи на правну анализу патентне заштите проналазака који су створени у радном односу. У оквиру тог поглавља се као посебни одељци издвајају развој идеје о заштити проналазака, историјски развој законске заштите проналазака, законска заштита проналазака у радном односу у упоредном праву и уговорни промет права. Први одељак другог поглавља разматра заштиту (привредну употребу) проналазака у античкој Грчкој и у средњем веку. Други одељак разматра развој законске заштите проналазака у Америци, Француској и Уједињеном Краљевству, као и хармонизацију патентног права на међународном нивоу и критике патентне заштите проналазака. У трећем одељку другог поглавља се анализирају позитивни законски прописи који се односе на патентну заштиту проналазака у радном односу у оквиру десет одабраних патентних система односно у Кини, Америци, Јапану, Јужној Кореји, Уједињеном Краљевству, Немачкој, Француској, Италији, Хрватској и у Србији. У оквиру четвртог одељка другог поглавља, размотрени су

пренос и (искључиво и неискључиво) уступање права, промет права на основу интерних аката послодавца, уговор о поверљивости између послодавца и запосленог проналазача, као и однос законске и уговорне заштите проналазака у радном односу.

Треће поглавље се односи на економску анализу патентне заштите проналазака у радном односу. У оквиру тог поглавља као засебне целине се издвајају економска природа патента, економска анализа законске заштите, економска анализа уговорног промета права и теорија игара и проналасци у радном односу. У оквиру првог одељка трећег поглавља, разматрају се проналасци као јавна добра и патент као монопол. У оквиру другог одељка се разматрају несавршена информисаност (одлучивање послодаваца и запослених, као и проблеми који се јављају у односима између две стране), интерни системи награђивања које усвајају послодавци, као и могућности за примену теорије ограничене рационалности на понашање послодаваца и запослених проналазача. У трећем одељку трећег поглавља се врши економска анализа уговорног промета права и то засебно преноса права и уступања права. У четвртном и последњем одељку трећег поглавља примењена је теорија игара на поступак патентне заштите проналазака у радном односу и доношење одлука послодаваца и запослених проналазача.

У четвртном поглављу, у оквиру закључних разматрања су сажето изложени главни резултати истраживања који су детаљно анализирани у претходним поглављима. Истиче се да два екстремна решења (послодавац као титулар права и запослени као титулар права на патентну заштиту) стварају бројне проблеме у односу између послодавца и запосленог, што у крајњем ефекту утиче на смањење ефикасности обе стране и на успоравање темпа технолошког развоја. Као могуће решење проблема, кандидат је концизно изложио ново институционално решење, које подразумева да је послодавац титулар права на патентну заштиту проналаска у радном односу али само под условом да је *ex ante*, пре настанка датог проналаска, усвојио одговарајући интерни систем награђивања за запослене. Поред бројних предности предложеног решења, које се у основи свODE на увећање ефикасности обе стране и убрзање темпа технолошког развоја, кандидат наводи и кључне недостатке. Ти недостаци се пре свега огледају у релативно комплекснијим законским нормама које је потребно усвојити да би ново решење могло да буде примењено у пракси и у трошковима

које би имали послодавци у вези усвајања и примене интерног система награђивања. На крају, на основу сагледавања свих предности и недостатака, кандидат изводи закључак да ново решење има бољи однос трошкова и користи од свих разматраних позитивноправних решења и да би могло да допринесе убрзању темпа технолошког и економског развоја.

На крају рада се налази преглед коришћене литературе.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

У домаћем патентном праву, као и у другим анализираним патентним системима, патентна заштита проналазака у радном односу је уређена на нивоу изузетка од општег правила, које подразумева да су проналазачи самостални у свом раду. Уз то, законске норме које се односе на патентну заштиту проналазака у радном односу су диспозитивне правне природе. Кандидат је у оквиру докторске дисертације указао на велики значај који имају проналасци у радном односу и детаљно објаснио због чега важећа законска решења нису адекватна односно због чега би их требало изменити. Посебан допринос кандидата је у правноекономском приступу патентној заштити, на основу кога је критички анализирао важеће законске прописе, указао на њихове недостатке али и дао конкретне предлоге како би ти прописи могли да се побољшају.

У доступној правној литератури, патентна заштита проналазака у радном односу се углавном критикује на основу критеријума правичности. Те критике се у великој мери свode на расправе о томе да ли је положај запослених проналазака правичан или не и да ли би их требало додатно заштитити. У том смислу, значајан научни допринос кандидата се огледа у увођењу критеријума економске ефикасности при анализи положаја запослених проналазака, при чему је тај критеријум комплемент у односу на критеријум правичности. Пре свега, кандидат је објаснио понашање послодаваца и проналазака, при чему је истакао и објаснио проблеме који настају у односима између те две стране а који значајно утичу на њихову ефикасност. Као један од кључних проблема, кандидат је објаснио несразмерну расподелу ризика истраживања и развоја. Наиме, на основу позитивних законских норми, највећи део тог ризика преузима послодавац, због чега је економски ефикасније да он буде

титулар права на патентну заштиту проналазака у радном односу. Кандидат објашњава да би се на тај начин у већој мери решили проблеми који настају у односу између послодавца и проналазача (међу којима су посебно истакнути негативна селекција, морални хазард и агенцијски проблем) и да би у том случају обе стране биле ефикасније односно да би било више улагања у истраживање и развој. Додатно, кандидат наводи да би такво решење било правично, јер лице које сноси ризик треба да присваја и користи од пословног подухвата.

Међутим, допринос кандидата није у анализи и критици важећих законских норми и у објашњењу које од постојећих решења би требало применити у пракси. Највећи допринос кандидата се огледа у понуђеном решењу за уочене проблеме који се јављају у односима између послодавца и запосленог. Кандидат је понудио институционално решење које је раније описано а које омогућава расподелу ризика истраживања и развоја у складу са преференцијама послодавца и запослених проналазача. На тај начин, проналазачима се омогућава да преузму део ризика улагања у истраживање и развој и сразмеран део користи од привредне употребе проналазака, што у великој мери увећава њихову ефикасност као и ефикасност послодавца. Додатно, предложено институционално решење је и правично јер омогућава обема странама да буду награђене сразмерно ризику који преузимају. Уз то, значајна предност предложеног решења је флексибилност у примени односно могућност да буде прилагођено великом броју различитих случајева који се јављају у пракси. Као што је раније објашњено, признавање права на патентну заштиту послодавцу је условљено *ex ante* усвајањем интерног система подстицаја за запослене. Са једне стране, послодавци који су специјализовани за истраживање и развој могу да постану титулари права уколико усвоје интерни систем подстицаја односно уколико омогуће реалокацију ризика. Са друге стране, сви послодавци који нису специјализовани за истраживање и развој не морају да усвоје интерне системе подстицаја и у том случају ће титулар права на патентну заштиту бити запослени. Додатно, послодавци који су специјализовани за послове истраживања и развоја могу на различите начине да уређују односе са различитим запосленима а све у складу са њиховим преференцијама према ризику и у обостраном интересу. То је свакако додатни квалитет у односу на важећа законска решења која се подједнако примењују на битно различите категорије послодавца и запослених проналазача и која се свде на то да

су у пракси диспозитивне законске норме дерогиране у корист послодавца, без било какве обавезе према запосленим проналазачима.

Кандидат је приликом израде дисертације користио релевантне изворе, укључујући и радове Роберта Мергеса који се односе на правноекономску анализу патентне заштите проналазака у радном односу. Поред сумирања, анализе и приказа досадашњих радова у тој области, кандидат је изнео и оригиналан предлог за решавање учених проблема. Због тога нема сумње да ће ова докторска дисертација бити замајац нових правнотеоријских и правноекономских дебата у нашој науци.

VI Закључак

На основу наведеног Комисија констатује да је докторска дисертација кандидата Николе Илића „Правноекономска анализа патентне заштите проналазака у радном односу“ самосталан и оригиналан научан рад, да је написана у свему према раније одобреној пријави, те да је дело којим је кандидат дао значајан теоријски допринос у области патентног права и економске анализе права. Комисија сматра да дисертација испуњава све законске и статутарне услове да буде јавно брањена, те је слободна да Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду учини

Предлог

да прихвати позитивну оцену докторске дисертације и именује комисију за јавну одбрану.

У Београду,
20. маја 2021. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

др Александра Јовановић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

др Слободан Марковић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

др Душан Поповић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

др Бранко Радуловић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Београду

др Александар Мојашевић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу